

Posudek bakalářské práce Tomáše Maška

Kroje severovýchodních Čech – jejich odlišnosti a znaky

67 s. textu, poznámkový aparát, bibliografie, mapy, obrazová příloha

Předkládaná práce má klasické etnologické téma a je vidět, že autor pracuje se zájmem a chutí, což je třeba ocenit. Silná motivace může však u prvního odborného textu představovat nebezpečí, že zaujetí převládne nad odborným zpracováním.

Práce se rozpadá do několika větších celků. Vstupní část vymezuje z geografického a částečně kulturního hlediska zkoumanou oblast. Na ni navazuje krátká obecná pasáž o lidovém oděvu, následovaná jeho typologií genderovou a funkční, která je zakončená krátkou úvahou o svérázu.

Jádrem práce je nebo má být široce pojatá kapitola, která má vyústit v odpověď na výzkumnou otázku, jaké jsou na jedné straně společné a na straně druhé odlišné znaky krojů ve zkoumané oblasti. Ta je rozdělena do čtyř regionů: Turnovsko a Pojizeří, Mladoboleslavsko, Podještědí a Podkrkonoší. Autor postupuje u každé z nich podle podobného schématu, přičemž nejvíce pozornosti věnuje Turnovsku. Předložený text ale zůstává na úrovni deskripce a tomu odpovídá i Závěr.

Struktura práce není šťastně zvolena. Více než kdykoli jindy by měl začínající autor *systematicky* shromáždit prameny a literaturu a do úvodních partií vložit kapitolu, ve které se pokusí o jejich *kritické zhodnocení*. Pokud to neudělá, neuvědomí si, že vznikaly v různé době, k různým účelům a pro různé uživatele a jejich autory jsou jak renomovaní odborníci, tak i laičtí nadšenci a podle toho je k nim třeba přistupovat.

Pokud je v Abstraktu uvedeno, že v práci byly použity archivní prameny, je třeba uvést jejich seznam. Zde jde ovšem o muzejní katalogizační karty(?). Totéž platí o terénním výzkumu (metodologie, průběh, seznam respondentů). Tady lze z kontextu dovodit, že šlo spíše o náhodné zúčastněné pozorování v rámci folklorního souboru.

Další, byť opět formální připomínkou je použitá terminologie. Autor samozřejmě může užívat pojmy, které mu vyhovují a které předem vysvětlí, ale musí je užívat *důsledně*. Pokud se rozhodne pro adjektiva *polosváteční*, a *sváteční*, není možné v textu po libosti zaměňovat kroj *sváteční se slavnostním* (obřadním). Je to na úkor srozumitelnosti.

Mám-li pokračovat v hodnocení formální stránky práce, pak oceňuji geografické vymezení jednotlivých oblastí. Je děláno s pečlivostí a nadhledem.

Naproti tomu charakteristiky lidového kroje v obecné rovině i v jednotlivých regionech se jakoby vznášejí ve vzduchoprázdnu. Autor sice velmi dobře postřehl, že zkoumá dynamické téma, ale text je převážně velmi volně formulovaný, spekulativní, jen výjimečně opřený o konkrétní pramen. Navíc je to pramen, který neprošel kritikou, takže D. Stránská, P. Bogatyrev, J. Kazimour, B. Šotková a tetička vzdělavatelka z obce baráčníků jsou bráni jako stejné autority. Oceňuji, že se zde objevuje pojem *svéráz*, je však užíván zřejmě podle zvyklostí ve folklorních souborech a není podrobněji definován. Překvapivá je jeho forma i v plurálu. (Kyjovský kroj byl nejpopulárnější těsně po skončení 1. světové války, což je spojeno s rodištěm T.G. Masaryka a propojení kostýmů Prodané nevěsty s plzeňským krojem vzniklo až po účasti Národního divadla na divadelním festivalu ve Vídni v r. 1892). „Svérázy“ nevznikaly „nevědomě“, ale v politicky vypjatých dobách, kdy lidé cítili ohrožení nebo naopak obecnou euforii.

Obrátím-li pozornost k vlastním charakteristikám kroje a jeho výzdoby, je pozoruhodné, že se autor domnívá a na několika místech zdůrazňuje, že florální motivika výšivce je přímo odvozena z okolní přírody. Pramen není uveden, takže mohu předpokládat, že jde o Vlastu Havelkovou a některý z jejích článků v Časopise Vlastivědného muzea v Olomouci z 80. let 19. století. (V době poddanství, jak uvádí J. Vydra, venkovské ženy celkem běžně pracovaly na výbavě šlechtických dcer a vyšivaly podle renesančních i mladších tištěných vzorníků z Itálie, Francie nebo Německa, což mimo jiné vysvětluje i přítomnost motivů exotických rostlin). Podobně bezprostřední je úvaha o karmazínové výšivce, propojené s Turnovskem, bohatým nálezem českého granátu, který má podobnou barvu. (Karmazín je obvyklý i v jiných oblastech, například na Nymbursku nebo Želečsku blízko Tábora). Obecný vývoj směřuje od výšivky jednobarevné, původně černé, zachované v Čechách spíše u německého etnika, přes tmavě červený karmazín k výšivce barevné a odtud k bílé na bílém podkladě. Pochopitelně s řadou lokálních variant.

Mezulán je látka vzniklá kombinací lněné osnovy a barevného vlněného útku.

Zmínku o „rubáči“ jako ženském spodním šatu radím vynechat. Existuje o něm doslova celá literatura, nejen webová stránka moravského folkorního souboru, ale zásadní je, že do klasického lidového oděvu v Čechách, podle toho, co o něm dosud víme, nepatří.

U krojů, které nejsou pracovní, ať už je autor nazve jakkoli, existovala obecně přijímaná symbolika. Kabátek nosila vdaná žena a dlouhý kabát (ženicí, kmotrovský) ženatý muž. U kroje obřadního (zde *svátečního*, *slavnostního*), který vždy vykazoval archaické rysy, nesměla mít dívka pokryté temeno hlavy, zatímco běžně do kostela nebo k muzice v 19. století mohla chodit v čepci. Tvrdá sociální kontrola nutila svobodnou matku nosit zvláštní dehonestující úpravu hlavy. Praxe ve folklorních souborech je samozřejmě jiná a bylo by zajímavé ji porovnat s doklady autentického kroje.

S čepci „zlatohlavy“, obecně „zlatými“ čepci, je to podobné jako s karmazínem. Je to řemeslný výrobek, kupovaný na trhu. Výrobce pochopitelně zohledňoval místní preference tvarové a výzdobné, ale až na výjimky (východočeské čepce „se září“) je produkce velmi podobná pro celá široká území. Mnohem specifitější jsou naproti tomu bílé uzlíčkové čepce, které jsou skutečně pro zkoumanou oblast typické. Je na nich vidět nejen vývoj vzorů, ale i změny v jejich střížích (starší „půlkové“ a mladší „dýnkové“).

Způsoby ukládání šatu se měnily spolu s vývojem topeniště, interiéru a nábytku. Truhla je vhodná pouze pro prádlo. Typy kroje, inspirované barokem a mladšími módními vlivy se musí zavěšovat do skříní.

V celkovém shrnutí je možno konstatovat, že téma je zcela jistě dobře vybrané. Práce je svou rozsáhlostí spíše diplomová než bakalářská, ale kvalitativně je problematická. Doporučila bych držet se více ověřených a předem zhodnocených pramenů. Rozlišovat mezi publikacemi odbornými, popularizujícími a návodnými příručkami, i když je samozřejmé, že zajímavé a hodné pozornosti je vše. Musí však být jasné, kdo a co říká, i to, k čemu *na základě analýzy* docházím já jako autor. Pak bude text skutečně odborný, takový, jaký se od studenta očekává. Nepochybuji, že to kolega nakonec zvládne. Prozatím ale, i když nerada, nemohu práci k obhajobě doporučit.

